

Den offentliga sektorns kostnadsutveckling

I en artikel i denna tidskrift diskuterade Carl Johan Åberg kostnadsutvecklingen i den offentliga sektorn och betydelsen härav för den offentliga sektorns expansion på längre sikt [Åberg 1973]. Åbergs artikel innehåller intressanta synpunkter men eftersom han inte fullföljer sin analys och dessutom utgår ifrån relativt speciella antaganden kan läsarna få en överdrivet enkel uppfattning om sammanhangen på detta område. Några kritiska kommentarer är därför på sin plats.

Låt oss först sammanfatta Åbergs analys. Åberg önskar att få fram ett uttryck som anger de faktorer som bestämmer hur mycket kostnaderna för offentlig konsumtion stiger i förhållande till pri-

serna i allmänhet. Vad han är intresserad av är med andra ord relativprisstegringen för offentlig konsumtion. Han börjar sitt modellresonemang med att konstatera att prisstegringen för offentlig konsumtion kan skrivas

$$OP = LA \cdot OL + (1 - LA)ÖP \quad (1)$$

där

OP = prisökningen för den offentliga verksamheten i procent

LA = den offentliga sektorns löneandel

OL = de offentliga lönekostnadernas ökningstakt i procent

ÖP = prisökningen för övriga offentliga insatser i procent.

Åberg antar nu att de offentliga lönerna utvecklar sig som lönerna i allmänhet (AL) och att priserna på övriga offentliga insatser utvecklar sig på samma sätt som den allmänna prisnivån (AP). Det förefaller troligt att Åberg därmed avser prisindexen för hela BNP, den så kallade implicita BNP-deflatorn. Skillnaden mellan den offentliga konsumtionens och hela ekonomins prisförändring anges därefter som

$$OP - AP = LA(AL - AP) \quad (2)$$

Åbergs slutsats är: "Innebörden i detta uttryck är helt enkelt att prisstegringen inom offentlig sektor alltid kommer att överstiga den allmänna prisnivåns förändring med ett belopp som är proportionellt mot reallönens stegring. Ju kraftigare denna ökar — desto kraftigare försämring av den offentliga konsumtionens kostnadsutveckling i jämförelse med den allmänna prisnivån" [Åberg 1973, s 494].

Till att börja med kan det påpekas att relativprishöjningen för offentlig konsumtion (ROK) *inte* är detsamma som skillnaden mellan OP och AP utan i stället är lika med

$$ROK = \frac{OP - AP}{100 + AP} 100 \quad (3)$$

Eftersom det här är fråga om en mer långsiktig analys är denna synpunkt inte oväsentlig. Om man som Åberg antar att differensen $OP - AP$ approximativt är lika med ROK kan det alltså innebära en betydande överskatning av relativprishöjningen för offentlig konsumtion.

Liksom fallet var med prisstegringen för offentlig konsumtion kan prisstegringen för BNP beräknas som ett vägt genomsnitt av prisstegringarna för delkomponenterna där vikterna utgörs av komponenternas andelar. Vi kan alltså skriva

$$AP = KA \cdot OL + (1 - KA)RP \quad (4)$$

där

KA = de offentliga tjänsternas BNP-andel

RP = prisstegringen i procent för de varor och tjänster som produceras utanför den offentliga tjänstesektorn (rest-sektorn).

Antag nu att priserna på övriga insatser i offentlig konsumtion utvecklas på samma sätt som priserna på den del av BNP som inte utgörs av offentliga tjänster. Detta innebär med andra ord att $OP = RP$. Låt oss också förutsätta att löner-

na i den offentliga sektorn stiger i samma takt som övriga löner eller att $OL = AL$. Om vi nu kombinerar uttrycken (1), (3) och (4) kan relativprishöjningen för offentlig konsumtion skrivas

$$ROK = \frac{(LA - KA)RL}{100 + KA \cdot RL} 100 \quad (5)$$

där reallönestegringen RL är bestämd som

$$RL = \frac{AL - RP}{100 + RP} 100 \quad (6)$$

I vilka avseenden skiljer den här presenterade analysen sig från Åbergs? Jämför man uttrycken (2) och (5) kan man för det första konstatera att ökningen av relativpriset för offentlig konsumtion inte bara beror på löneandelen LA och reallöneökningen som Åberg gör gällande utan relativprishöjningen beror också på de offentliga tjänsternas BNP-andel KA. Att detta inte framgår av Åbergs analys beror på att han egentligen aldrig fullbordar den. Hade Åberg i formel (2) tagit hänsyn till att den allmänna prisstegringstakten AP beror på löne- och prisutvecklingen i enlighet med uttrycket (4) skulle KA ha dykt upp även i hans formel (2). Att denna ändå inte skulle ha blivit identisk med uttrycket (5) beror på de speciella antaganden och definitioner Åberg har använt.

För det andra är Åbergs påstående att relativprishöjningen är proportionell mot reallönestegringen inte korrekt. Det finns två skäl härtill. Det första är att andelarna LA och KA som ingår i uttrycken (2) och (5) är andelarna som de blir *efter* att pris- och lönestegringarna har ägt rum. En förutsättning för proportionalitet är med andra ord att dessa två andelar (eller mera precist skillnaden mellan dem) är konstanta. Eftersom Åbergs syfte är att analysera de faktorer som ligger bakom de offentliga tjänsternas växande BNP-andel kan det knappast vara rimligt att förutsätta att denna andel är konstant. Beträffande löneandelen LA framhåller Åberg själv att denna har minskat under senare år. Det andra skälet till att relativprishöjningen och reallönestegringen inte är proportionella är att med en korrekt beräkning av relativprishöjningen uppträder reallönestegringen RL såväl i täljaren som i nämnaren av uttrycket (5).

En tredje skillnad gäller antagandet om prisutvecklingen för övriga offentliga insatser. Som har framgått antog Åberg att dessa priser förändras i samma takt

som prisindexen för hela BNP (dvs ÖP = AP). Eftersom övriga offentliga insatser består av varor och tjänster från den del av ekonomin som ligger utanför den offentliga tjänstesektorn (eller rest-sektorn) förefaller det litet egendomligt att anta att ÖP är lika med AP som även beror på prisutvecklingen för de offentliga tjänsterna. Ett rimligare antagande måste i stället vara det som har använts här, nämligen att prisutvecklingen för övriga insatser och rest-sektorn är densamma.

För det fjärde definierar Åberg reallönen på ett relativt speciellt sätt, eftersom han deflaterar penninglönen med prisindex för hela BNP för att komma fram till reallönen. Den offentliga konsumtionen tillhandahålls som bekant utan att direkt betalning utkrävs och därför är

det kanske rimligare i detta sammanhang att beräkna reallönen genom att deflatera, inte med BNP-deflatorn utan med prisindex för rest-sektorn (som inte direkt påverkas av prisutvecklingen för den offentliga konsumtionen). I övrigt gäller det även om reallöneökningen att den inte kan bestämmas som skillnaden mellan penninglönehöjningen och prisstegringen (vilket Åberg utgår ifrån) utan för att vara korrekt måste reallönestegringen beräknas i enlighet med uttrycket (6).

Docent *Lars Matthiessen*
Handelshögskolan, Stockholm

Referenser

Åberg, C. J., [1973], "Den offentliga sektorns kostnadsutveckling", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 8